

O'QUVCHILARNING ONA TILI SAVODXONLIGI DARSLARIDA NUTQIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Qaxxarova Sarvinoz Maxmudjon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

2-kurs magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'quvchilarning ona tili savodxonligi darslarida nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishning metodik asoslari yoritiladi. Unda nutqiy kompetensiya tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy qismlari hamda savodxonlik darslari jarayonida shakllantirish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar va amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rsatib beriladi. Maqolada taklif etilgan metodik yondashuvlar ona tili darslarining samaradorligini oshirishga, o'quvchilarning mustaqil va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: nutqiy kompetensiya, ona tili savodxonligi, og'zaki va yozma nutq, metodika, interaktiv metodlar, kommunikativ yondashuv, ta'lim samaradorligi

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning kommunikativ va nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ona tili savodxonligi darslari o'quvchilarning to'g'ri, ravon va mantiqiy fikrlash hamda o'z fikrini og'zaki va yozma shaklda aniq ifodalash ko'nikmalarini shakllantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Ona tili darslarida savodxonlikni oshirish bilan bir qatorda, nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlarni qo'llash dolzarb masalalardan sanaladi. Zamonaviy ta'lim talablari o'quvchini faqat grammatik bilimlar bilan qurollantirish bilangina cheklanmay, balki uni mustaqil fikrlay oladigan, muloqot jarayonida faol ishtirok etadigan shaxs sifatida tarbiyalashni taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan, ona tili savodxonligi darslarida nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan samarali metodlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Nutqiy kompetensiya o'quvchining og'zaki va yozma nutq vositalaridan to'g'ri, maqsadga muvofiq va vaziyatga mos holda foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. Ona tili savodxonligi darslarida ushbu kompetensiyani rivojlantirish o'quvchilarning til birliklarini ongli o'zlashtirishi, nutqiy faoliyat jarayonida ularni samarali qo'llay olishi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli savodxonlik darslarida nutqiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Ona tili savodxonligi darslarida nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda kommunikativ yondashuv asosiy metodik tamoyillardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning dars jarayonida faol muloqotga kirishishini, fikr almashish va bahs-munozaralarda ishtirok etishini ta'minlaydi. Natijada o'quvchilar o'z fikrini erkin va ravon ifodalash, suhbatdosh fikrini tinglash va unga munosabat bildirish ko'nikmalarini egallaydilar.

Savodxonlik darslarida og'zaki nutqni rivojlantirish uchun matn asosida ishlash, savol-javoblar, hikoya tuzish va rolli o'yinlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Matn ustida ishlash jarayonida o'quvchilar matn mazmunini tushunish, asosiy fikrni ajratish va uni izchil bayon etishga o'rganadilar. Bu esa ularning nutqiy faolligini oshirish bilan birga, mantiqiy fikrlashini ham rivojlantiradi. Yozma nutqni rivojlantirish ona tili savodxonligi darslarining muhim tarkibiy qismi bo'lib, diktant, bayon, insho va ijodiy yozma ishlar orqali amalga oshiriladi. Ushbu mashqlar o'quvchilarning imlo va tinish belgilariga rioya qilish ko'nikmalarini mustahkamlash bilan birga, fikrni yozma shaklda to'g'ri va izchil ifodalashga o'rgatadi. Yozma ishlarni tahlil qilish jarayonida xatolar ustida ishlash ham nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ona tili savodxonligi darslarida nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Interaktiv metodlar, klaster, aqliy hujum, insert va loyiha metodlari o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantiradi. Bunday yondashuvlar dars samaradorligini oshirib, o'quvchilarning nutqiy faolligini ta'minlaydi. Nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda o'qituvchining metodik mahorati va individual yondashuvi muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda topshiriqlarni tabaqalashtirish, rag'batlantirish va ijobiy muhit yaratish savodxonlik darslarida yuqori natijalarga erishishga imkon beradi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarning ona tili savodxonligi darslarida nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish zamonaviy ta'lim jarayonining muhim yo'nalishlaridan biridir. Ona tili darslari o'quvchilarda til birliklarini ongli o'zlashtirish, og'zaki va yozma nutqda ularni to'g'ri va maqsadga muvofiq qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Savodxonlik darslarida kommunikativ yondashuv, interaktiv metodlar hamda matn va nutq bilan ishlashga yo'naltirilgan mashqlarni tizimli qo'llash o'quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi. Og'zaki va yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, mantiqiy va izchil bayon qilish qobiliyatini mustahkamlaydi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, individual va differensial yondashuvni ta'minlash ona tili savodxonligi darslarining samaradorligini oshiradi. Natijada o'quvchilarda to'g'ri nutq madaniyati, muloqotga kirishish

qobiliyati va yozma savodxonlik rivojlanadi. Bu esa kelajakda ijtimoiy faol, mustaqil fikrlovchi va nutqiy jihatdan yetuk shaxsni shakllantirishga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yoʻldosheva D.N. Ona tili taʼlimi maqsadining tadrijiy taraqqiyoti. – Toshkent: Oʻzbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2013. – 168 b.
2. Yuldasheva Sh.Sh. Pedagog kadrlar tayyorlash tizimida oʻqitish metodikasi: aralash taʼlimning afzalliklari. Innovation and Global Issues Congress V. May 2 and 4, 2019. Ankara. INGLOBE ACADEMY. 2019.
3. Mirzaqulov T. Grammatika oʻqitishning lingvistik asoslari. –T.: Oʻqituvchi, 1994. –56 b.
4. Shabbazova D.R., Ona tili oʻqitish metodikasi. O'quv qo'llanma –T.: METHODIST NASHRYOTI, 2023
5. Safarova R., Nurjanova R., Neʼmatov Sh., Quchkarova F. Zamonaviy darsliklarda kontsentrizm printsipli asosida taqdim etiladigan oʻquv materiallarini tanlash va bloklarga ajratish. –T.: Fan va texnologiya, 2013. – 128 b.
6. Gʻulomov A., Qodirov M. Ona tili oʻqitish metodikasi. – T., Oʻqituvchi, 2001. – 221 b.
7. Aminova S. Ona tili darslarida noanʼanaviy usullar // Til va adabiyot taʼlimi. – Toshkent, 1995. – № 1. – B. 17-18.